

Wszystkie dotychczasowe działania pozwoliły również rozpocząć współpracę naukową uczestnicząc w Międzynarodowych Konferencjach Naukowych organizowanych przez Białoruski Państwowy Uniwersytet Kultury i Sztuki w Mińsku oraz Łobeski Dom Kultury w Łobzie przy współpracy Uniwersytetu Szczecińskiego.

Wszystkie opisane działania nie były w tym artykule nie by możliwe bez zaangażowania się ludzi, których należy wymienić, a są nimi Aleksandr Karotiejew – profesor Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki w Mińsku, Aleksandr Łukaszenka dyrektor wydziału kultury w Pińsku (obecnie 2017 r. dyrektor Teatru w Pińsku), Aleksandr Niczyparowicz dyrygent orkiestr dętych w Stołpcach, Tadeusz Strużecki – profesor Białoruskiego Państwowego Uniwersytetu Kultury i Sztuki w Mińsku, Wicekonsul w Ambasadzie Białoruskiej w Warszawie (obecnie 2017 r. emeryt), Aksana Kalenik dyrektor wydziału kultury w Czerwieniu, Oleg Siwy pracownik Biblioteki Narodowej w Mińsku, Edward Jankowski mieszkaniec Stołpc. Szczególne podziękowania należą się pracownikom Konsulatów Polskiego w Mińsku i Białoruskiego w Gdańsku za wielokrotne wydanie bezpłatnych kulturalnych wiz dla uczestników wymienionych projektów.

НАЦЫЯНАЛЬНЫ ДЫЗАЙН ЯК ФОРМА КУЛЬТУРНАГА САМАВЫРАЖЭННЯ НАРОДА

Я. Ю. Ленсу,

*кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт
Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў*

Трэба прызнаць, што сёння становішча дызайну ў сферы культуры нашай краіны дастаткова няпэўнае. Дызайн як культурная з’ява ў нас, здаецца, існуе, а здаецца, і не. Усё больш становіцца вну, у якіх вядзецца падрыхтоўка дызайнераў, існуе ў нас Беларускі саюз дызайнераў, які ўваходзіць у Канфедэрацыю творчых саюзаў Беларусі. Здавалася б, чаго лепей? Але рэальная сувязь нашых дызайнераў з творчымі работнікамі іншых профіляў мастацтва дастаткова слабая. Больш таго, многія з іх, намінальна прызнаючы неабходнасць дызайну, у

канчатковым выніку адмаўляюць яму ў праве называцца мастацтвам, выступаць у сферы культуры нароўні з жывапісам, скульптурай, графікай і г. д. І ўся бяда ў тым, што такі погляд на дызайн у нашай краіне мае пэўныя падставы.

Чаго ж не хапае нашаму дызайну, каб быць паўнапраўна прынятым у лона культурнай сферы краіны? Сусветны вопыт паказвае, што дызайн успрымаецца грамадствам як цэннасць нацыянальнай культуры ў тых краінах, дзе ён сумеў набыць яркія нацыянальныя рысы. Праўда, пытанне пра нацыянальны характар дызайну дастаткова складанае. Сучасны прамысловы дызайн – гэта сфера, дзе мастацкія формы найбольш касмапалітычныя. Сёння ў свеце назіраецца пэўнае збліжэнне культур, збліжэнне звычайў людзей розных нацыянальнасцей, праяўляецца збліжэнне і ў духоўнай культуры розных народаў, аднак розніца ў нацыянальных характарах захоўваецца, існуе спецыфіка нацыянальных культур. Усё гэта не можа не адбівацца на рэчавым формаўтварэнні, на дызайне, таму што рэчавая форма ідзе не проста ад канструкцыі, але таксама і ад тых адносна ўстойлівых псіхалагічных, сацыяльных і культурных стэрэатыпаў, якія звычайна звязваюцца з той ці іншай канкрэтнай функцыяй. Стэрэатыпы гэтыя шмат у чым вызначаюцца спецыфікай нацыянальных культур і нацыянальных характараў. Гэта і абумоўлівае з’яўленне ў шэрагу выпадкаў характэрных нацыянальных асаблівасцяў у творах дызайну. Так, яўныя нацыянальныя асаблівасці праяўляюцца ў фінскім, японскім, італьянскім, іспанскім, некаторых іншых нацыянальных дызайнах.

У адрозненне ад названых дызайнерскіх школ сучасны беларускі дызайн не мае сваіх ярка выяўленых прыкмет. На пытанне, чаму справы знаходзяцца ў такім стане, у агульным выглядзе адказаць не так ужо цяжка. Асноўная прычына караніцца ў той палітыцы нівеліроўкі, якая праводзілася ўладамі ў савецкі час у галіне нацыянальнай культуры і якая прывяла да тых дэфармацый, якія сёння характэрны для нашай беларускай культурнай сферы. Гэта так. Аднак каб адказаць на больш складаныя пытанні: ці можа беларускі дызайн мець пэўны нацыянальны характар і як гэтага дасягнуць, трэба разгледзець прычыны названага вышэй становішча больш падрабязна.

Сёння беларуская культура ўяўляе сабой нейкую мазаічную структуру, дзе кожны кампанент існуе ў значнай ступені адасоблена, мала стасуючыся з іншымі, не складаючы адзінай, непарыўнай сістэмы. Літаратура, выяўленчае мастацтва, тэатр, музыка, кіно, архітэктура, дызайн у нас вырашаюць больш свае ўнутраныя прафесійныя праблемы, не звязаныя якой-небудзь стратэгічнай, цэннай для развіцця ўсёй беларускай культуры мэтай. Як лебедзь, рак ды шчупак, вядучыя сілы нашай культуры цягнуць у розныя бакі, арыентуючыся на зусім розныя вехі: у выяўленчым мастацтве – часткова на авангардызм, часткова на традыцыяналізм савецкага часу; у музыцы – часткова на рускую класіку, часткова на заходнюю музыку; у дызайне – поўнасьцю на замежныя ўзоры прамысловага формаўтварэння. Безумоўна, у кожным з названых відаў мастацтва ёсць пэўныя сілы, арыентаваныя на беларускія нацыянальныя традыцыі, аднак гэта мае нейкі лакальны характар, майстры дзейнічаюць паасобку, не складаючы адзінай па-сапраўднаму нацыянальнай культуры.

Існуючы ў такіх умовах, не будучы ўключаны ў рэчышча адзінай нацыянальнай культуры, беларускі дызайн у сваёй сутнасці не мог набыць яўных нацыянальных асаблівасцей. Прасякнуцца нацыянальным духам беларускі дызайн можа толькі ў тым выпадку, калі ўсе складаючыя беларускай культуры, у тым ліку і сам дызайн, пачнуць дзейнічаць разам, паставіўшы сабе мэтай стварэнне адзінай нацыянальнай культуры.

Але за кошт чаго можна прывесці ў дзеянне гэты магутны, складаны механізм? У першую чаргу – адраджэннем нацыянальнай самасвядомасці беларусаў, у тым ліку дзеячаў культуры, менавіта нацыянальнай самасвядомасці, якая пад уплывам вядомых абставінаў нашай даўняй і нядаўняй гісторыі ў Беларусі ўпала ў нейкі анабіёз. Адрадзіць беларускую самасвядомасць можна толькі вялікай работай па адраджэнню старажытных беларускіх традыцый, забеспячэнню знаёмства народных мас краіны з яе нацыянальнай гісторыяй, традыцыйным побытам, народным мастацтвам. Адраджэнне нацыянальнай самасвядомасці беларусаў павінна даць штуршок стварэнню адзінай нацыянальнай культуры. Беларускаму ж дызайнеру нацыянальная самасвядомасць дасць магчымасць успрымаць

беларускі дызайн не ізалявана ад іншых галін нацыянальнай культуры, а ў адзіным комплексе з імі. У гэтым выпадку дызайнер павінен ведаць не толькі тонкасці сваёй прафесіі, але быць добра знаёмым з іншымі галінамі нацыянальнай культуры: з выяўленчым мастацтвам, музыкай, тэатрам, кіно, ведаць, што сёння робіцца ў гэтых відах мастацтва ў сваёй краіне. Дарэчы, гэта тычыцца ўсіх дзеячаў нашай культуры, ім нельга замыкацца ў сваёй галіне, таму што толькі сумеснымі дзеяннямі можна чаго-небудзь дасягнуць, зрабіць сваю культуру паспраўднаму нацыянальнай. Толькі тады, калі будзе створаны такі адзіны «фронт» нацыянальнай культуры, куды войдзе і беларускі дызайн, у творчасці дзеячаў гэтага віду мастацтва могуць ярка праявіцца нацыянальныя рысы, што дасць дызайну магчымасць успрымацца грамадствам як цэннасць нацыянальнай культуры.

Аднак збліжэнне дызайну з традыцыйнай нацыянальнай культурай павінна весціся вельмі тонка. Трэба пазбягаць у гэтай справе любой прамалінейнасці. Дызайн – справа спецыфічная, дзе нельга выкарыстоўваць прыёмы, якія правамерныя, напрыклад, у прыкладным мастацтве, дзе выкарыстанне нацыянальных традыцый можа быць літаральным, у выглядзе прамой стылізацыі. У дызайне ж стылізацыя хоць і магчыма ў некаторых вырабах, але ж не можа стаць накіравальнай тэндэнцыяй. Тут патрэбны іншыя, больш складаныя шляхі. Нельга не ўлічваць, што знешнія формы рэчаў сёння ўсё ж не могуць не падпарадкоўвацца інтэрнацыянальнай сутнасці прамысловай вытворчасці, і таму нацыянальная своеасаблівасць прадуктаў дызайну можа праяўляцца хутчэй як унутраная, спецыфічная натхнёнасць і, падкрэслім, натхнёнасць менавіта вобраза рэчы. Безумоўна, гэтая натхнёнасць праяўляецца праз знешнюю форму рэчы, але ж у асноўным не ў яўным паўтары ці стылізацыі якіх-небудзь традыцыйных нацыянальных форм, нацыянальнага дэкару, нацыянальнага арнаменту, а больш апасродкавана – суадносінамі прапорцый, характарам пластыкі, тэктанічнай пабудовай аб'екта, колеравымі спалучэннямі, якія адказваюць традыцыйна эстэтычным уяўленням беларусаў. Трэба вельмі ўважліва вывучаць спадчыну продкаў, у якой можна знайсці россыпы мудрасці, вынаходніцтва, прыгажосці.

Але ці можна на матэрыяле беларускай народнай рэчавай творчасці пабудаваць прынцыпы формаўтварэння, здатныя для

сучаснага дызайну, стварыць нацыянальны непаўторны прамысловы дызайн, які набыў бы прызнанне ў свеце? Некаторыя могуць паставіцца да гэтага скептычна. Але такі пункт погляду можа сфарміравацца толькі ад недастатковага ведання беларускай народнай матэрыяльна-мастацкай культуры. Многія нашы суайчыннікі не падазраюць, наколькі яна багатая і колькі ў ёй можна знайсці карыснага для сучаснага дызайну.

Беларускае народнае рэчавае формаўтварэнне характарызуе непаўторная своеасаблівасць. Дык што ж канкрэтна можна выкарыстаць беларускім дызайнерам з народных традыцый, з народнай спадчыны па формаўтварэнню рэчавага свету? У першую чаргу, канечне, спецыфічную, уласціваю толькі беларускаму рэчаваму формаўтварэнню адухоўленасць, якая ёсць у творчасці любога народа, але праяўляецца ва ўсіх па-рознаму. Але гэтую адухоўленасць, яе спецыфіку трэба адчуць, а гэтага можна дасягнуць, толькі глыбока вывучыўшы народную культуру. Таму вельмі важна звярнуць увагу на гэтыя пытанні ў прафесійнай адукацыі нашых дызайнераў. Пакуль жа ў нас вывучэнню народнай спадчыны ў абучэнні дызайнераў належнай увагі не надаецца.

Акрамя выкарыстання такіх тонкіх матэрыялаў, як нацыянальная адухоўленасць, дызайнерамі ў народнай матэрыяльна-мастацкай культуры могуць быць знойдзены і больш канкрэтныя крыніцы для натхнення, да прыкладу пэўныя канструктыўна-тэхналагічныя прынцыпы. У беларускім народным рэчавым формаўтварэнні знойдзецца шэраг цікавых своеасаблівых тэхналагічных прыёмаў, якія можна ў трансфармаваным выглядзе выкарыстаць для стварэння сучасных дызайнерскіх форм. Возьмем хоць бы вельмі арыгінальную тэхналогію вытворчасці шафаў з цэльнага кавалка ствала дрэва. У камлі дрэва праз выразаную прамавугольную адтуліну выбіралася шляхам дзяўбання ўнутранасць, да адтуліны прымацоўваліся дзверцы, і шафа для захоўвання адзення была гатова. Пераасэнсаваўшы гэтую тэхналогію ў разуменні сучаснай вытворчасці, можна было б дасягнуць незвычайных, цікавых вынікаў у стварэнні мэблі для сучасных нашых кватэр. А калі ўзяць прыгожую тэхналогію пляцення з лазы, чароту, саломы і іншых матэрыялаў, тэхналогію, якая так была пашырана ў практыцы беларускіх народных майстроў, на гэтай аснове,

напэўна, можна знайсці цікавыя сучасныя дызайнерскія рашэнні. Аднак пакуль такі накірунак у дызайнерскім формаўтварэнні застаецца амаль незакранутай «цаліной». А гэтая «цаліна» можа, пры яе распрацоўцы, даць вельмі багатыя ўсходы. Гэта павінны зразумець нашы беларускія майстры дызайну. І тады, можа быць, пра беларускі дызайн загавораць як пра яркую з’яву ў мастацтве стварэння рэчавага свету і ён зможа заняць належнае месца ў сучаснай беларускай культуры, а таксама сярод лідараў сусветнага дызайну.

СОЦИАЛЬНО-КУЛЬТУРНАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ГУМАНИТАРНОЙ КАФЕДРЫ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ: НА ПРИМЕРЕ КАФЕДРЫ ФИЛОСОФСКИХ УЧЕНИЙ

А. И. Лойко,

доктор философских наук, профессор

Белорусского национального технического университета

Институциональную основу социально-культурной деятельности кафедры философских учений в Белорусском национальном техническом университете (далее – БНТУ) создали фестиваль «Наурыз Мейрамы» и выставка «Радость Пасхи». Фестиваль «Наурыз Мейрамы» проводится ежегодно в марте и приурочен к началу нового года, отмечаемого тюркскими народами, в том числе народами Средней Азии [4]. Поскольку в БНТУ на инженерных специальностях обучается много студентов из Туркменистана, Казахстана и Таджикистана, то в университете сформировалась межкультурная среда для социально-культурной деятельности гуманитарных кафедр [6]. Миссия кафедры философских учений в этой работе определяется возросшей ролью в современной культуре феномена креативной индустрии.

Под влиянием методологии креативной индустрии в техническом университете возросла роль специальностей, близких дизайну. Они открыты на архитектурном, автотракторном факультетах, факультете технологий управления и гуманитаризации, факультете информационных технологий и робототехники. На основе конвергенции инженерных и гуманитарных ком-